

XOKKEY O'YIN QOIDASI***Davranov Ernazar Orziyevich****Iqtisodiyot va pedagogika universiteti NTM dotsenti*

Annotatsiya. Ushbu maqolada xokkey o'yini qoidalari, o'yin maydoni, jihozlar, jamoa tarkibi, o'yin jarayoni hamda hakamlik tizimi haqida batafsil ma'lumot berilgan. Xokkey o'yini nafaqat sport turi, balki jamoaviy ruh, intizom va strategik fikrlashni rivojlantiruvchi vosita sifatida tahlil qilinadi. Shuningdek, maqolada xalqaro xokkey federatsiyasi faoliyati, o'yin xavfsizligi va O'zbekistonda xokkey sportining rivojlanish istiqbollari yoritilgan.

Kalit so'zlar: Xokkey, o'yin qoidalari, darvozabon, jamoa, shayba, hakamlik tizimi, intizom, sport etikasi.

Аннотация. В данной статье подробно рассмотрены правила игры в хоккей, устройство площадки, экипировка игроков, состав команды и система судейства. Хоккей анализируется как вид спорта, развивающий командный дух, дисциплину и стратегическое мышление. Также освещены деятельность Международной федерации хоккея, вопросы безопасности и перспективы развития хоккея в Узбекистане.

Ключевые слова: Хоккей, правила игры, вратарь, команда, шайба, система судейства, дисциплина, спортивная этика.

Annotation. This article provides a detailed overview of the rules of hockey, including the playing field, equipment, team composition, game process, and referee system. Hockey is analyzed not only as a sport but also as a tool for developing teamwork, discipline, and strategic thinking. The paper also highlights the activities of the International Ice Hockey Federation, safety standards, and the prospects for the development of hockey in Uzbekistan.

Keywords: Hockey, game rules, goalkeeper, team, puck, referee system, discipline, sports ethics.

Kirish

Xokkey — bu tezlik, aniqlik, koordinatsiya va jamoaviylikni talab qiladigan sport turi bo‘lib, dunyo miqyosida millionlab muxlislarga ega. Xokkey so‘zi inglizcha “hockey” so‘zidan olingan bo‘lib, dastlabki o‘yin shakllari qadimiy Misr, Gretsiya va Rim davrlarida mavjud bo‘lgan. Zamonaviy xokkey esa XIX asrda Kanada va Buyuk Britaniyada shakllangan. Bugungi kunda xokkey o‘yining ikki asosiy turi mavjud: muz ustida xokkey va maydon xokkeyi (field hockey). Ikkalasi ham xalqaro miqyosda musobaqa shaklida o‘tkaziladi, ammo o‘yin qoidalari va maydon o‘lchamlari bir-biridan farq qiladi.

Mazkur ma’ruzada asosan muz ustida o‘ynaladigan xokkey o‘yini qoidalari, undagi ishtirokchilar, jamoa tarkibi, o‘yin jarayoni va hakamlik tizimi haqida batafsil ma’lumot beriladi.

Xokkey o‘yini maydoni va jihozlari.

Muz xokkeyi o‘yini muz saroyida yoki maxsus tayyorlangan muz maydonida o‘tkaziladi. Maydon o‘lchami odatda 61 metr uzunlikda va 30 metr kenglikda bo‘ladi. Muz yuzasi maxsus belgilangan chiziqlar, zonalar va doiralar orqali bo‘linadi:

1. Markaziy chiziq – maydonni ikki teng qismga ajratadi.
2. Ikkita ko‘k chiziq – himoya va hujum zonalarini belgilaydi.
3. Qizil chiziq – darvoza ortida joylashgan va hujumchilar uchun hujum chegarasini bildiradi.
4. Darvoza hududi – himoyachi (darvozabon) joylashgan maxsus zona bo‘lib, bu hududga hujumchi kirishi mumkin, ammo darvozabonga to‘sqinlik qilmasligi kerak.

Darvoza kengligi 1,83 metr, balandligi esa 1,22 metr bo‘ladi. Darvoza temirdan yasaladi va orqa qismiga to‘r o‘rnatiladi.

O‘yin uchun ishlatiladigan shayba (puck) — qattiq kauchukdan tayyorlanadi, og‘irligi 156–170 gramm, diametri 7,6 santimetrni tashkil etadi. Har bir o‘yinchi xokkey tayoqchasi (klyushka) bilan o‘ynaydi, u yog‘och yoki kompozit materialdan tayyorlanadi.

Jamoa tarkibi va o'yinchilar vazifalari. Har bir jamoa 20–22 nafar o'yinchidan iborat bo'ladi. Ularning 6 nafari o'yin maydonida bir vaqtning o'zida bo'lishi mumkin:

- 1 ta darvozabon (goaltender),
- 2 ta himoyachi (defensemen),
- 3 ta hujumchi (forwards) — chap, o'ng va markaziy.

Darvozabonning asosiy vazifasi — darvozani himoya qilish, shaybaning kirishini to'sish. U maxsus himoya kiyimida bo'ladi: niqob, dubulg'a, qo'lqop, himoya ko'krak qoplamasi va katta oyoqpanjalar[4].

Himoyachilar hujumni to'sadi, hujumchilar esa shaybani raqib darvozasiga yo'naltirishga harakat qiladi.

Zaxira o'yinchilar ixtiyoriy paytda almashuv (shift) jarayonida o'yinga kirishi mumkin, bunda o'yinni to'xtatish talab etilmaydi.

O'yin davomiyligi va tashkiloti. Muz xokkey o'yini uch bo'lim (period)dan iborat bo'ladi, har biri 20 daqiqa sof o'yin vaqti bilan o'tkaziladi. Bo'limlar orasida 15 daqiqalik tanaffus beriladi. Agar asosiy vaqt teng natijada yakunlansa, musobaqa turiga qarab qo'shimcha vaqt (overtime) yoki penalti seriyasi o'tkaziladi.

O'yin davomida hakam hushtak chalganidan so'ng shayba tashlanadi. O'yinni boshlash va davom ettirish uchun markaziy tashlash doirasi hamda bo'limlarga tegishli tashlash joylari ishlatiladi.

O'yin qoidalari va buzilishlar. Xokkey o'yini qat'iy qoidalarga asoslanadi. Quyida eng muhim buzilishlar va ularning jazolari keltiriladi[3]:

Offside (noaniq hujum) – agar hujumchi raqib zonasiga shaybadan oldin kirsa, o'yin to'xtatiladi va o'yin neytral zonada qayta boshlanadi.

Icing (muz ustidan shaybani uzoqqa uloqtirish) – agar o'yinchi o'z zonasidan shaybani raqib zonasiga hech kim tegmasdan yuborsa, bu qoidabuzarlik hisoblanadi.

Holding (ushlab turish) – raqibni qo'llari yoki tayoqcha yordamida to'sish taqiqlanadi.

Tripping (yiqitish) – raqibning oyoqlariga tayoqcha yoki tana bilan to'sqinlik qilish.

High sticking (baland tayoqcha) – tayoqchani yelkadan yuqoriga ko‘tarish taqiqlanadi.

Charging (tezlik bilan urilish) – raqibga xavfli tarzda zarba berish.

Cross-checking – tayoqchani ikki qo‘l bilan ko‘krak qismiga bosish orqali raqibni itarish.

Bunday holatlarda hakam jazoni (penalty) belgilaydi. Jazolar turlicha bo‘ladi:

Minor penalty (kichik jazo) – 2 daqiqa davomida jamoa bir o‘yinchidan kam bo‘ladi.

Major penalty (katta jazo) – 5 daqiqa davomida jamoa bir o‘yinchisiz o‘ynaydi.

Misconduct penalty – 10 daqiqalik o‘yin cheklovi, ammo jamoa tarkibi to‘liq bo‘lib qoladi.

Game misconduct – o‘yinchining butun o‘yindan chetlatilishi.

Gollarni hisoblash tartibi. Gol hisoblanishi uchun shayba to‘liq darvoza chizig‘ini kesib o‘tishi kerak. Shayba hakamning “gol” signali bilan tasdiqlanadi. Agar shayba raqib o‘yinchining oyoqlariga yoki hakamga tegib kirgan bo‘lsa, holat baholash uchun videoassistent yordamida qayta ko‘riladi[1].

Ba’zi holatlarda gol bekor qilinadi:

O‘yinchi darvozabonni to‘sib qo‘ysa;

Shayba qo‘l yoki tayoqning yuqori qismi bilan urilsa;

Raqib zonasiga offside holatida kirib gol urilgan bo‘lsa.

Hakamlar tizimi va texnik vositalar. Xokkey o‘yini uchta hakam tomonidan boshqariladi: bosh hakam va ikki chiziq hakami. Ular o‘yin jarayonini nazorat qiladi, qoidabuzarliklarni qayd etadi, gollarni tasdiqlaydi va penalti belgilaydi.

Qo‘shimcha ravishda video hakam (VAR) tizimi qo‘llanadi. Bu tizim muhim qarorlarni (gol, ofsayd, to‘qnashuv holatlari) aniqlik bilan tekshirish imkonini beradi.

Xavfsizlik va sport etikasiga oid qoidalar

Xokkey o'yini yuqori tezlikda o'tkaziladigan va jismoniy to'qnashuvlarga boy sport turi bo'lgani sababli, xavfsizlik qoidalariga qat'iy amal qilinadi:

O'yinchilarning barcha himoya vositalari (dubulg'a, niqob, tish qopqog'i, himoya qo'lqop, tizza va tirsak qoplamalari) majburiydir.

Raqibga qasddan jarohat yetkazish sport etikasi va qoidalariga zid hisoblanadi.

Hakam bilan tortishish, sport intizomini buzish yoki tajovuzkor xatti-harakatlar jazo bilan yakunlanadi[2].

Xalqaro xokkey tashkilotlari va musobaqalar. Dunyo miqyosida xokkey o'yinlari Xalqaro Xokkey Federatsiyasi (IIHF) tomonidan boshqariladi. Federatsiya 1908-yilda tashkil etilgan bo'lib, bugungi kunda 80 dan ortiq mamlakat a'zolik maqomiga ega. Har yili Jahon chempionati, har to'rt yilda esa Olimpiya o'yinlari doirasida musobaqalar o'tkaziladi.

Mashhur professional ligalar qatoriga NHL (National Hockey League), KHL (Kontinental Hockey League) va SHL (Swedish Hockey League) kiradi. Ular dunyodagi eng nufuzli musobaqalar hisoblanadi[5].

Xokkeyning ijtimoiy va sportiy ahamiyati. Xokkey nafaqat sport, balki jamoaviy ruh, chidamlilik, tez fikrlash va mas'uliyatni shakllantiruvchi o'yin hisoblanadi. O'yinchilar o'zaro hamkorlikda g'alabaga erishish, stressga bardosh berish, tez qaror qabul qilish va jismoniy tayyorgarlikni oshirishga o'rganadilar.

Bugungi kunda O'zbekistonda ham xokkeyga qiziqish ortib bormoqda. Toshkent shahrida "Humo Arena" muz saroyi faoliyat yuritib, yoshlar o'rtasida xokkey maktablari tashkil etilgan. Bu esa mamlakatda qishki sport turlarining rivojlanishiga keng imkoniyat yaratmoqda.

Xulosa.

Xokkey o'yini qoidalari qat'iy tartib va intizomga asoslanadi. Har bir o'yinchi o'z vazifasini to'g'ri bajarib, jamoa manfaatini birinchi o'ringa qo'yishi zarur. Mazkur qoidalar nafaqat o'yinni tartibga soladi, balki sport etikasi, xavfsizlik va o'zaro hurmat tamoyillarini ham mustahkamlaydi. Xokkey — bu nafaqat kuch va tezlik o'yini, balki aql, strategiya va jamoaviylik san'atidir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Xolmirzayev E.J., Nematov B.I., Xo‘janiyozov B.I. Sport anjomlari va jihozlari - T., 2010.
2. Qodirov, Shavkat. Xokkey: Tarix va rivojlanish. Tashkent: O'zbekiston Nashriyoti, 2022.
3. Akbarov, Rasuljon. O'zbekistonda xokkeyning rivojlanishi. Tashkent: Ijodkorlar, 2021.
4. Nurimurodov, Jahongir. Xokkey o'yinining asoslari. Tashkent: Sport, 2020.
5. Khasanov, M. (2023). Sport turlarining nazariyasi va metodikasi. Toshkent: O‘zDJTSU nashriyoti.
6. Sunatov, J. R., Zikrillayeva, F., Husenova, M., & Sanayeva, M. (2025). INGLIZ TILINI O ‘QITISHDAGI MUAMMOLAR. University Research Base, 560-568.
7. Sunatov, J. R., Rustamov, R., & Dustmurodova, M. (2024). KOMPYUTER LINGV1ST1KASIDA FONETIK TAHL1L JARAYON1. Modern Science and Research, 3(5), 191-195.
8. Сунатов, Д., Хусенова, М., Санаева, М., & Зикриллаева, Ф. (2025). О ‘zbek tilining xorijda o ‘qitilishi. Объединяя студентов: международные исследования и сотрудничество между дисциплинами, 1(1), 139-141.